

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Ludmily Valentové a soudců JUDr. Jakuba Camrdy, Ph.D., JUDr. Lenky Matyášové, Ph.D., JUDr. Marie Turkové a JUDr. Dagmar Nygrínové v právní věci žalobce: **K. K.**, proti žalovanému: **Ministerstvo vnitra**, Nad Štolou 3, Praha 7, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 7. 1. 2008, č. j. 56 Az 44/2007 – 71,

takto:

I. V řízení **se pokračuje.**

II. Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 7. 1. 2008, č. j. 56 Az 44/2007 – 71, **se ruší** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Rozhodnutím žalovaného ze dne 19. 2. 2007, č. j. OAM-514/VL-10-08-2006, nebyla žalobci udělena mezinárodní ochrana podle § 12, § 13, § 14, § 14a a § 14b zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o azylu“).

Žalobce brojil proti tomuto rozhodnutí žalobou ke Krajskému soudu v Brně, kterou tento soud rozsudkem ze dne 16. 11. 2007, č. j. 56 Az 44/2007 - 58, zamítl.

Tento rozsudek krajského soudu napadl žalobce („stěžovatel“) kasační stížností, která není předmětem řízení v této věci (je vedena u Nejvyššího správního soudu pod sp. zn. 5 Azs 22/2008), k níž ovšem stěžovatel připojil žádost o ustanovení zástupce z řad advokátů, a to konkrétně Mgr. Bohdany Novákové, advokátky se sídlem Pod Terebkou 1124/12, Praha 4 – Nusle. Usnesením ze dne 7. 1. 2008, č. j. 56 Az 44/2007 - 71, krajský soud ustanovil stěžovateli pro řízení o kasační stížnosti zástupce JUDr. Pěvu Skýbovou, advokátku se sídlem Bartošova 4, Brno, i přes to, že se stěžovatel domáhal, jak již bylo řečeno, ustanovení jiného právního zástupce.

Stěžovatel napadl usnesení krajského soudu ze dne 7. 1. 2008, č. j. 56 Az 44/2007 - 71, včasnou kasační stížností. Kasační stížnost obsahuje jedinou námitku směřující proti neustanovení jím navrhovaného zástupce z řad advokátů. Stěžovatel sice akceptuje, že je na uvážení správního soudu, zda vyhoví jeho návrhu na ustanovení konkrétního advokáta, nicméně uvádí následující argumenty, které podle něj krajský soud nevzal v potaz: (1) stěžovatel tvrdí, že Mgr. Bohdaně Novákové byl již jeho případ znám, a tudíž bylo z hlediska procesní ekonomie vhodnější jmenovat ji, neboť nemusela znovu od začátku studovat celý spis; (2) stěžovatel tvrdí, že s Mgr. Bohdanou Novákovou mohl komunikovat v ruském jazyce; a (3) stěžovatel tvrdí, že ustanovení dvou různých právních zástupců – jednoho v jeho věci (JUDr. Skýbová) a druhého ve věci jeho manželky (JUDr. Kuřátková) – je opět nelogické z hlediska procesní ekonomie, neboť spolu s manželkou musí komunikovat ve skutkově velmi blízkých věcech se dvěma různými advokátními kancelářemi. Z těchto důvodů má stěžovatel za to, že mělo být vyhověno jeho původnímu návrhu na ustanovení Mgr. Novákové jeho zástupcem pro řízení o kasační stížnosti.

Žalovaný se k této kasační stížnosti stěžovatele nevyjádřil.

V průběhu projednávání této věci vyvstala otázka, do jaké míry je právo na ustanovení zástupce podle § 35 odst. 8 s. ř. s. toliko právem být ve věci právně zastoupen, přičemž konkrétního zástupce určí soud, či do jaké míry lze hovořit o právu na konkrétního zástupce, kterého navrhovatel v žádosti o ustanovení zástupce označuje.

K této otázce se vyjádřil šestý senát Nejvyššího správního soudu v rozsudku ze dne 8. 9. 2005, č. j. 6 Ads 64/2005 - 25, publikovaném pod č. 1372/2007 Sb. NSS, ve kterém konstatoval, že právo na ustanovení zástupce podle § 35 odst. 7 s. ř. s. (nyní § 35 odst. 8 s. ř. s.) je toliko právem na zástupce, jímž může být i advokát, nikoli však právem na konkrétního zástupce, kterého navrhovatel v návrhu označuje. Sedmý senát Nejvyššího správního soudu však ve věci vedené pod sp. zn. 7 Azs 24/2008, jež se týkala manželky a dětí stěžovatele, dospěl v této otázce k jinému závěru. Z tohoto důvodu byla posléze zmíněná věc projednávaná sedmým senátem pod sp. zn. 7 Azs 24/2008 v souladu s § 17 odst. 1 s. ř. s. postoupena dne 17. 12. 2008 k rozhodnutí rozšířenému senátu Nejvyššího správního soudu.

S ohledem na tato zjištění Nejvyšší správní soud usnesením ze dne 9. 1. 2008, č. j. 5 Azs 40/2008 - 118, v souladu s § 48 odst. 2 písm. f) s. ř. s. řízení ve věci sp. zn. 5 Azs 40/2008 přerušil, neboť bylo nutno vyčkat rozhodnutí rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu.

Rozšířený senát Nejvyššího správního soudu rozhodl ve zmiňované věci rozsudkem ze dne 21. 12. 2009, č. j. 7 Azs 24/2008 - 141, tak, že obdobné usnesení Krajského soudu v Brně, jímž byla rovněž manželce a dětem stěžovatele ustanovena pro řízení o jejich kasační stížnosti jiná právní zástupkyně než Mgr. Bohdana Nováková, zrušil a věc vrátil krajském soudu k dalšímu řízení. Nejvyšší správní soud tedy v nyní posuzované věci rozhodl nejprve prvním výrokem tohoto rozhodnutí v souladu s § 48 odst. 4 s. ř. s. o tom, že se v přerušeném řízení pokračuje.

Vzhledem k uvedenému rozhodnutí rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu zároveň dospěl Nejvyšší správní soud i v nyní posuzované věci k závěru, že předmětná kasační stížnost musí být hodnocena jako důvodná. Rozšířený senát totiž v citovaném rozsudku mj. konstatoval:

„*Rozšířený senát považuje za vhodné předně připomenout, že ustanovení § 35 odst. 8 s. ř. s., z něhož se mimo jiné podává, že navrhovateli, u něhož jsou předpoklady, aby byl osvobozen od soudních poplatků, a je-li to třeba k ochraně jeho práv, může předseda senátu na návrh ustanovit usnesením zástupce, jímž může být i advokát, je konkrétním projevem ústavně zaručeného širšího práva na právní pomoc v řízení před soudy (čl. 37 odst. 2 Listiny základních práv a svobod). Jak přitom také vyplývá z již konstantní judikatury zdejšího soudu, je právo na právní pomoc i v rámci řízení před správními soudy* „nezbytné pro zachování principu rovnosti účastníků v jejich procesním postavení a možnostech, judikaturou Evropského soudu pro lidská práva často nazývaného „rovností zbraní“ (srov. např. rozsudek tohoto soudu ze dne 17. 1. 1970 ve věci Delcourt proti Belgii, A 11 (1970)“ *(rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 9. 2006, č. j. 2 As 2/2006 - 50, č. 1011/2007 Sb. NSS). Rozhodování o ustanovení zástupce lze přitom pro účely větší přehlednosti v zásadě rozdělit do dvou relativně samostatných částí. V prvé řadě je totiž nezbytné posoudit, zda vůbec navrhovatel splňuje podmínky dané ustanovením § 35 odst. 8 s. ř. s. (předpoklad osvobození od soudních poplatků a je-li zastoupení třeba k ochraně práv účastníka). Teprve jsou-li splněny uvedené podmínky, následuje úvaha (rozhodnutí) soudu o tom, kterého konkrétního zástupce navrhovateli (účastníkovi řízení) ustanoví.*

V návaznosti na výše uvedené přitom rozšířený senát ve shodě s právním názorem sedmého senátu nejprve zdůrazňuje, že vyhovět návrhu na ustanovení konkrétního zástupce bude namístě především tehdy, bude-li takové rozhodnutí opřeno o rozumné a věcné důvody a současně nebude v rozporu s jinými hledisky, které je nezbytné při rozhodnutí o konkrétní osobě zástupce vzít v úvahu. Pokud totiž účastník řízení navrhne konkrétní osobu, která by jej měla zastupovat, obvykle tak činí z důvodů, které pokládá za rozumné a věcně oprávněné. Typicky účastník řízení navrhuje určitou konkrétní osobu tehdy, má-li k ní z určitých důvodů vybudován vztah důvěry, z něhož vyvozuje, že právě ona bude řádně hájit jeho zájmy. Tato důvěra přitom představuje jeden ze základních atributů vztahu mezi advokátem a jeho klientem [srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 11. 2005, č. j. 7 Azs 214/2005 - 96 (www.nssoud.cz)]. Vztah důvěry často vznikne tehdy, zabývala-li se navrhovaná osoba jako zástupce věcí účastníka řízení již dříve (např. v jiném řízení před orgány veřejné moci), zastupovala-li jej v jiné jeho věci, je-li z jiných důvodů obeznámena více než jiné osoby s jeho věcí či s jejími významnými aspekty nebo má-li určité specifické vlastnosti, schopnosti či dovednosti, které jsou předpokladem pro to, že by mohla ve věci

účastníka řízení s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem vystupovat účinněji než jiné osoby. Takovými specifickými schopnostmi, vlastnostmi či dovednostmi může být například specializace navrhovaného zástupce na určitá právní odvětví či schopnost komunikovat s účastníkem řízení (typicky právě v případě žadatelů o mezinárodní ochranu) v jeho mateřštině nebo jiném jazyce, kterým se dorozumí.

V obecné rovině je třeba ještě k právu na ustanovení zástupce jakožto k integrální součásti práva na právní pomoc podotknout, že i na výkon tohoto práva je třeba nazírat především z hlediska materiálního (srov. nález Ústavního soudu ze dne 15. 1. 1997, sp. zn. II. ÚS 229/95, č. 5/1997 Sb. ÚS). Jinak řečeno, důraz v tomto ohledu musí být kladen předně na zajištění maximální možné reálné ochrany práv účastníků řízení; ustanovené zastoupení by tak nemělo být v žádném případě zastoupením toliko formálním (iluzorním). Zvláště pak ve věcech mezinárodní ochrany nevhodně zvolený zástupce ve svém důsledku nepředstavuje pouze pro účastníky řízení nedostatečnou garanci ochrany jejich práv, ale současně může znamenat i určitou komplikaci pro řádný průběh samotného řízení před soudem. Ve srovnání s jinými řízeními zde zpravidla vyniká jazyková neznalost zastoupeného, který tak většinou není schopen hodnocení úrovně zastoupení.

Právo účastníků řízení na ustanovení konkrétního zástupce ovšem nepochybně nemůže mít podobu práva absolutního. Za rozumné a věcně oprávněné důvody tak zpravidla nebude možno považovat návrh na ustanovení konkrétního zástupce jen proto, že takový zástupce je všeobecně znám (například díky tomu, že často vystupuje v médiích, nebo že se jako advokát těší vynikající pověsti). Další meze práva na ustanovení konkrétního zástupce pak zcela jistě musí existovat pro případ možného zneužití předmětného práva (opakované změny návrhu na konkrétního zástupce, zneužití práva na ustanovení konkrétního zástupce jako obstrukčního prostředku pro řízení před soudem apod.).

Jestliže tedy navrhne účastník řízení ustanovit svým zástupcem konkrétní osobu a zjistí-li soud, že tento návrh je opřen o rozumné a věcně oprávněné důvody, pak je rozšířený senát ve shodě se sedmým senátem v tom, že je namístě zpravidla takovému návrhu vyhovět. Důvodem pro nevyhovění návrhu na ustanovení konkrétního zástupce mohou být především okolnosti, které svojí povahou či významem převažují nad respektováním rozumných a věcně oprávněných důvodů, které účastník uvedl ve svém návrhu. Takovými situacemi, kdy nebude vhodné návrhu na ustanovení konkrétního zástupce vyhovět, bude například to, že vzhledem k místu konání soudního řízení či k místu pobytu účastníka řízení by komunikace zástupce se soudem, s účastníkem řízení či s jinými osobami narážela na neúměrné obtíže, nebo to, že navrhovaný zástupce je toho času zaneprázdněn poskytováním právní pomoci jiným osobám a není schopen se věci účastníka řízení věnovat s potřebnou péčí. V tomto ohledu je nicméně třeba trvat na tom, že pokud soud návrhu účastníka řízení na ustanovení konkrétního zástupce nevyhoví, je povinen své rozhodnutí přezkoumatelným způsobem odůvodnit. Tuto povinnost v případě usnesení, kterým se zamítá žádost o ustanovení zástupce, již výslovně potvrdil rozšířený senát ve svém usnesení ze dne 25. 4. 2006, č. j. 8 As 21/2005 - 101, č. 1006/2007 Sb. NSS, když mimo jiné konstatoval, že „byť tedy rozhodnutí o zamítnutí žádosti o ustanovení zástupce je rozhodnutím, jímž se řízení nekončí a jakkoliv by ho bylo možno formálně posoudit jako rozhodnutí, jímž se nikomu neukládá povinnost, nelze takové rozhodnutí se zřetelem k jeho významu a možnému výraznému zásahu do práv účastníka řadit mezi rozhodnutí, která nemusí obsahovat odůvodnění“. *Uvedená povinnost*

(odůvodnění) by se však měla analogicky vztahovat i na rozhodnutí o ustanovení jiného zástupce, než kterého účastník ve svém návrhu označil. Ostatně již ve svém rozsudku ze dne 15. 12. 2006, č. j. 8 As 60/2006 - 90 (www.nssoud.cz), Nejvyšší správní soud vyslovil názor, že „ustanoví-li soud účastníku řízení advokáta a v jiném skutkově obdobném řízení a identické procesní situaci témuž účastníku advokáta neustanoví, aniž by řádně a přesvědčivě odůvodnil odlišnost tohoto rozhodnutí, Nejvyšší správní soud ke kasační stížnosti rozhodnutí o neustanovení zástupce zruší". *Aplikace § 55 odst. 4 s. ř. s. proto není namístě v případě, kdy soud ustanoví účastníkovi řízení jiného zástupce, než účastník v návrhu výslovně označil."*

Na základě těchto úvah shledal rozšířený senát Nejvyššího správního soudu jím posuzovanou kasační stížnost nejen přijatelnou ve smyslu § 104a s. ř. s., ale také důvodnou, neboť krajský soud ustanovil stěžovatelům ve věci posuzované rozšířeným senátem jinou právní zástupkyni pro řízení o kasační stížnosti než Mgr. Bohdanu Novákovou, o jejíž ustanovení žádali. Krajský soud přitom napadené usnesení neodůvodnil, přičemž odkazoval na § 55 odst. 4 s. ř. s. Takový postup krajského soudu hodnotil rozšířený senát vzhledem k výše uvedenému jako nesprávný. Rozšířený senát Nejvyššího správního soudu tedy jím posuzované usnesení krajského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení, přičemž krajskému soudu uložil, aby v dalším řízení v souladu se závěry rozšířeného senátu návrh stěžovatelů na ustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti opětovně posoudil.

Z uvedeného se podává, že rovněž kasační stížnost v nyní posuzované věci sp. zn. 5 Azs 40/2008 musí být Nejvyšším správním soudem s ohledem na rozhodnutí jeho rozšířeného senátu hodnocena jako důvodná. I v předmětné věci krajský soud stěžovateli ustanovil zástupcem pro řízení o kasační stížnosti jinou osobu, než o kterou stěžovatel žádal, aniž by krajský soud své rozhodnutí jakkoli odůvodnil, neboť se mylně domníval, že může v tomto ohledu postupovat podle § 55 odst. 4 s. ř. s. I toto usnesení krajského soudu tak shledal Nejvyšší správní soud nepřezkoumatelným pro nedostatek důvodů ve smyslu § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s. ve spojení s § 109 odst. 3 s. ř. s., a proto ho v souladu s § 110 odst. 1 s. ř. s. zrušil a věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení. V něm bude krajský soud povinen opětovně posoudit návrh stěžovatele na ustanovení zástupce, přičemž se bude řídit výše uvedenými závěry rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu. Teprve po té bude moci Nejvyšší správní soud rozhodnout rovněž o kasační stížnosti směřující proti rozsudku krajského soudu ve věci samé, která již byla, jak bylo úvodem zmíněno, Nejvyššímu správnímu soudu rovněž předložena.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné (§ 53 odst. 3, § 120 s. ř. s.).

V Brně dne 7. ledna 2010

JUDr. Ludmila Valentová
předsedkyně senátu